

TRAO ĐỔI THÊM VỀ NGÀY DOANH NHÂN VIỆT NAM

Nguyễn Văn Giác^(*)

Tóm tắt: Hoạt động của Tuần lễ Vàng trong khuôn khổ Quỹ Độc lập không chỉ là giải pháp tài chính đặc biệt của Nhà nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa non trẻ mà còn mang ý nghĩa chính trị sống còn của một dân tộc vừa tự giải thoát khỏi xích xiềng nô lệ, bởi chỉ với sự hình thành khối đoàn kết toàn dân mới đủ sức đương đầu nhiều kẻ thù cùng lúc, trong đó lực lượng Công Thương Cứu quốc đoàn là một bộ phận hữu cơ quan yếu. Ngày vàng 18.9.1945 tại Bắc Bộ phủ với vai trò đóng góp tài sản nổi bật của giới điền chủ và tư sản Thủ đô cũng chính là thời điểm khởi đầu của sự thành lập Hội Việt Nam Thân sĩ Cứu quốc, tức tổ chức Công Thương Cứu quốc đoàn sau đó. Bài viết đặt lại vấn đề Ngày Doanh nhân Việt Nam, khi mà sự kiện lịch sử đặc sắc này vừa được tư liệu soi tỏ từ năm 2020.

Từ khóa: Bắc Bộ phủ; ngày vàng 18.9.1945; Tuần lễ Vàng; Việt Nam Thân sĩ Cứu quốc.

1. Đặt vấn đề

Hiện tại, Ngày Doanh nhân Việt Nam được chọn là 13.10 hàng năm, theo Quyết định số 990/QĐ-TTG của Thủ tướng Chính phủ Phan Văn Khải, ban hành ngày 20.9.2004¹.

Ngày này được chọn để tôn vinh giới doanh nhân Việt dựa theo sự kiện Chủ tịch Hồ Chí Minh gửi thư kêu gọi giới Công Thương Việt Nam gia nhập tổ chức “Công Thương Cứu quốc đoàn”, được số báo 66 của tờ *Cứu Quốc*, cơ quan tuyên truyền và tranh đấu của Tổng bộ Việt Minh, đăng tải vào ngày 13.10.1945.

Nguyên văn bài đăng trên *Cứu Quốc* như sau:

“HÃY GIA NHẬP CÔNG THƯƠNG CỨU QUỐC ĐOÀN!

Bức thư của Hồ Chủ tịch gửi cho các giới Công Thương Việt Nam

Cùng các ngài trong giới Công Thương,

Được tin giới Công Thương đã đoàn kết lại thành ‘Công Thương Cứu quốc đoàn’ và gia nhập vào Mặt trận Việt Minh, tôi rất vui mừng. Hiện nay ‘Công Thương Cứu quốc đoàn’ đang hoạt động để làm nhiều việc ích quốc lợi dân, tôi rất hoan nghênh và mong đợi nhiều kết quả tốt.

(*)TS. Đh. Thủ Dầu Một. Email: vanjack.nguyen@gmail.com. ĐT: 0973433617

¹ VCCI - Văn phòng Công tác Hiệp hội Doanh nghiệp Việt Nam, *Cố Thủ tướng Phan Văn Khải: Người mở trang mới cho Doanh nhân Việt Nam*; nguồn: vietnamba.org.vn/tin-bai/su-kien-noi-bat/; cập nhật ngày 20.03.2018, truy cập ngày 01.12.2021.

Trong lúc các giới khác trong quốc dân ra sức hoạt động để dành [giành] lấy nền hoàn toàn độc lập của nước nhà, thì giới Công Thương phải hoạt động để xây dựng một nền kinh tế và tài chính vững vàng và thịnh vượng. Chính phủ nhân dân và tôi sẽ tận tâm giúp giới Công Thương trong công cuộc kiến thiết này.

Việc nước và việc nhà bao giờ cũng đi đôi với nhau. Nền kinh tế quốc dân thịnh vượng nghĩa là các sự kinh doanh của các nhà công nghiệp, thương nghiệp thịnh vượng. Vậy tôi mong giới Công Thương nỗ lực và khuyến các nhà công nghiệp và thương nghiệp mau mau gia nhập vào ‘Công Thương Cứu quốc đoàn’ cùng đem vốn vào làm những công cuộc ích quốc lợi dân.

Hồ Chí Minh”².

Bản văn trong *Hồ Chí Minh toàn tập* tái hiện bài báo nói trên dưới đầu đề “Thư gửi các giới Công Thương Việt Nam”, kèm theo xuất xứ nguồn dẫn³.

Theo đó, thông điệp của bức thư, như chính tiêu đề mà bài báo trên *Cứu Quốc* nhấn mạnh, là lời kêu gọi giới Công Thương gia nhập tổ chức cứu quốc mang tính giai cấp của mình, gọi là “Công Thương Cứu quốc đoàn”. Đoàn thể này đã được lập ra từ trước, vào thời điểm cụ thể nào thì đến nay vẫn chưa xác định, nhưng đương thời số lượng chưa đông đảo, thực lực chưa dồi dào. Bởi vậy, với cương vị đứng đầu Chính phủ, Chủ tịch Hồ Chí Minh đăng đàn thông qua phương tiện báo giới hô hào Công Thương gia phải tận lực tham gia, trước hết là ghi danh, tiếp theo là góp vốn để thực hiện nghĩa vụ đối với quốc dân.

Ý nghĩa của sự kiện, suy cho cùng cũng chỉ bao hàm bấy nhiêu chuẩn đích đó.

² Hồ Chí Minh, *Hãy gia nhập Công Thương Cứu quốc đoàn!*, tr.1, cột 3-4; Báo *Cứu Quốc*, số 66, ngày 13.10.1945.

³ Hồ Chí Minh (2011), *Hồ Chí Minh toàn tập*, tập 4 (1945 - 1946), xuất bản lần thứ ba, Nxb. Chính trị Quốc gia - Sự Thật, Hà Nội, tr.53.

Vậy thì, quan hệ sâu xa với giới Công Thương Việt Nam đương thời còn có sự kiện đặc biệt nào khác hay không?

2. Diễn giải

Ngược dòng lịch sử thông qua tờ *Cứu Quốc*, thời điểm xuất hiện sớm nhất tổ chức “Công Thương Cứu quốc đoàn” là số báo ngày 4.10.1945, trong bài viết cập nhật về sự ủng hộ Tuần lễ Vàng của các đoàn thể rằng: “Trong Tuần lễ Vàng, nhiều đoàn thể đã ủng hộ Quỹ Độc lập (...) Và các nhà phú hào đã quyên vàng, tiền, bạc, nhà, thóc, gạo. Còn **Công Thương Cứu quốc đoàn?** [TG nhấn mạnh]. Quốc dân đang mong đợi một ngày giúp Quỹ Độc lập do đoàn đó tổ chức để thêm một dịp các nhà phú hào làm tròn nghĩa vụ đối với Tổ quốc”⁴.

Khai mạc Tuần lễ Vàng tại Nhà Hát Lớn (17.9.1945)

Trong khi đó, sự cần thiết phải thành lập một tổ chức chính trị - xã hội nhằm tập hợp giai tầng hào phú nói chung, giới Công Thương nói riêng đã được bàn đến trong sự kiện ngày vàng tại Bắc Bộ phủ bởi những nhà lãnh đạo đứng đầu Chính phủ Việt Nam mới. *Cứu Quốc* số 48 cho biết:

“Hôm 18.9.45 chừng gần 30 nhà giàu có tiếng trong thành phố tới hội họp tại Bắc Bộ phủ... Hồ Chủ tịch đến nói trong mấy phút, đại ý hô hào các phú gia Hà Nội cố làm cho Tuần lễ Vàng ở thủ đô Bắc Bộ kết quả hơn ở Sài Gòn, và để cho thế giới biết rằng toàn dân

⁴ *Ủng hộ Quỹ Độc lập*, tr.2, cột 3; Báo *Cứu Quốc*, số 58, ngày 4.10.1945.

nước Việt Nam ai cũng đồng lòng giúp nước. Người nghèo thì hy sinh tính mệnh giữ đất nước; người giàu thì hy sinh tài sản giữ vững nền độc lập.

Đoạn Cụ lui vào, để nhường cho anh Phạm Văn Đồng, Bộ trưởng Bộ Tài chính và ông Trưởng ban Tổ chức Nguyễn Hữu Tiệp hội kiến với các nhà phú hào.

Anh Phạm Văn Đồng bàn đến việc lập một **hội Việt Nam Thân sĩ Cứu quốc** [TG nhấn mạnh]. Hội này sẽ gồm có những nhà tư bản để giúp Chính phủ về tài chính trong tình thế nghiêm trọng này. Rồi, sau đây, ở thời bình khi nước nhà đã hoàn toàn độc lập, sẽ giúp Chính phủ duy trì nền kinh tế”⁵.

Hội Việt Nam Thân sĩ Cứu quốc nói trên cũng chính là Công Thương Cứu quốc đoàn sau đó.

Cuộc triệu tập các nhà tư sản - điền chủ Thủ đô của Chính phủ Việt Nam Dân chủ Cộng hòa còn được hô hào thành một cuộc thi đua lạc quyền ái quốc ngay tại chỗ để ủng hộ Tuần lễ Vàng với kết quả tốt đẹp vượt lên trên mong đợi. Diễn tiến tiếp theo của sự kiện là một thực tế hoạt động mang ý nghĩa vô cùng to lớn trong những ngày cam go về phương diện tài chính của Nhà nước Dân chủ Cộng hòa non trẻ đó, như sau:

“Chức Xung phong Tuần lễ Vàng vẫn chưa ai dám nhận, nhưng một cuộc lạc quyền mở ngay trong buổi họp.

Đọc kết quả thu được sau đây, chúng ta sẽ biết rõ thái độ một vài nhà đại phú đối với nền độc lập của Tổ quốc:

Ông Trịnh Văn Bô đã cúng 102 lạng Vàng, nhận cúng thêm tiền cho đủ số 50 vạn đồng. Ông Đỗ Đình Thiện tức Cát Lợi đã cúng 81 lạng Vàng, cúng thêm 1 triệu đồng. Bà Hòa Tường và bà Đức Sinh xin cúng thêm tiền, cộng với số Vàng đã cúng, cho chẵn số 30 vạn bạc mỗi người và hứa sẽ tìm một vị đại thương cúng thêm 40 vạn nữa cho đủ số 1 triệu. Ô. Nguyễn Hữu Tiệp, 600 tạ thóc để ở Thanh Hóa. Ô. Sen Hồ, cả số thóc thu trong vụ mùa sắp tới. Ô. và bà An Sơn, 10 lạng Vàng và 20 tạ thóc. Bà Nghĩa Tường, 100 tạ thóc để ở Hưng Yên. Ô. Quảng Thái 10 lạng Vàng. Ông Trương Công Quyền, 1 vạn đồng. Ô. Tạ Văn hoan, 5.000 đồng. Ô. Phạm Đỗ Bính, 1 vạn đồng và tất cả số thóc sẽ thu trong vụ mùa sắp tới (năm ngoài, thu được 200 tấn). Ô. Khôi Ký, 12 lạng Vàng. Ô. Lê Thuận Quế, 5.000 đồng và 5 lạng Vàng. Ô. Dương Lộc, 1 tấn gạo và 10 lạng Vàng. Ô. Đỗ Lợi, 1 vạn bạc và 11 lạng Vàng. Ô. Lê Thuận Khoát, 10 lạng Vàng và 1 vạn đồng. Ô. Ngô Khắc Thiện, 1.000 đồng. Ô. Trần Khánh Lạc, 1 công chức sở Hòa xa, 500 đồng. Ô. Đỗ mạnh Ất, 1 vạn đồng và Vàng xin cúng sau. Ô. Nghĩa Lợi, 1.000 đồng. Ô. Quảng Tường, 1 vạn đồng. Ô. Chí Khôi, 1 nén Vàng. Ô. và bà Bùi Huy Đức, 10 lạng Vàng và tất cả số thóc thu hoạch trong vụ mùa này (600 mẫu ruộng). Bà Đốc Chính, 10 lạng Vàng. Bà Vũ Huy Quang, 1.000 đồng. Ô. Nguyễn

⁵ Ai sẽ nhận chức Xung phong Tuần lễ Vàng?, tr.2, cột 1; Báo Cứu Quốc, số 48, ngày 21.9.1945.

Hữu Như, 5.000 đồng. Ô. Cự Dzoanh, 2.000 đồng. Bà Phó Gia Tường, 1 đôi vòng, 1 đôi xuyên, 1 chuỗi hạt Vàng. Ô. Đức Thuận, 1 vạn bạc. Ô. Quảng Tường, 5.000 đồng. Ô. Chí Lợi, 1 kiềng Vàng, 4 chiếc vòng Vàng. Ô. Thiện Tường, 2.000 đồng.

Ô. Nguyễn Hữu Hợp, không cúng gì cả. Ông nói sẽ để bà Hợp mang Vàng đến cúng vào Tuần lễ Vàng”⁶.

Theo trên, danh sách đóng góp ở Bắc Bộ phủ có thể lập thành bảng kê chi tiết để dễ đối sánh hoặc nhận xét dưới đây⁷:

STT	Người quyên góp	Vàng (lạng)	Tiền (đồng)	Thóc (tạ)	Ghi chú
1	Ô. Trịnh Văn Bô		459.200		Trừ khoản đã góp 102 lạng vàng để đủ số 50 vạn đồng
2	Ô. Đỗ Đình Thiện (Cát Lợi)		1.000.000		Đã góp trước 81 lạng vàng
3	Bà Hòa Tường, bà Đức Sinh và một người khác		1.000.000		“cộng với số vàng đã cúng”, nhưng không có con số đích xác để trừ ra
4	Ô. Nguyễn Hữu Tiệp			600	
	Ô. Sen Hồ				“Cả số thóc thu trong

⁶ Ai sẽ nhận chức Xung phong Tuần lễ Vàng?, Tlđd, tr.2, cột 1.

⁷ Nguyễn Văn Giác (2020), “Tuần lễ Vàng - Tư liệu và nhận thức”, Tạp chí Phát triển Khoa học và Công nghệ - Khoa học Xã hội và Nhân văn, 4(3), tr.494-504.

Các trị giá quy đổi được tính trên cơ sở:

- Về giá thóc: Nghị định 7.6.1945 của Phủ Khâm sai Bắc Bộ quy định giá cả như sau: “Thóc, từ 100\$ đến 130\$ một tạ (100 cân). Gạo, từ 150\$ đến 195\$ một tạ tùy theo tỉnh. Tại Thái Bình, Ninh Bình, Nam Định, giá thóc cao nhất có thể tới 150\$ một tạ, giá gạo cao nhất có thể tới 225\$ một tạ”; trong: Lê Văn Hoè, “Mấy đề nghị: Giúp cho việc thực hành chính sách mới về gạo”, tr.10-13; Báo *Trung Bắc Tân Văn*, số 251, ngày 1.7.1945. Ở đây, chúng tôi tính theo mức giá 150 đồng/tạ thóc.

- Về quan hệ tiền - vàng: theo lời thuật của bà Hoàng Thị Minh Hồ, quả phụ nhà tư sản yêu nước nổi tiếng Trịnh Văn Bô, về sự đóng góp của gia đình cho cách mạng trong quãng thời gian trước và sau cách mạng tháng Tám năm 1945, trong đó có Tuần lễ Vàng, rằng “Tính chung lại, gia đình tôi đã góp cho cách mạng hơn 2 triệu đồng tiền Đông Dương, nếu tính tương đương là 5.147 lạng vàng (theo thời giá lúc đó giá vàng khoảng 400 đồng một lạng)”; theo: Ngô Vương Oanh, “Chúng tôi theo Cụ Hồ, ủng hộ Việt Minh”, tr.381-387, trong: Nguyễn Văn Khoan (chủ biên) (2001), *Việt Minh Hoàng Diệu*, Nxb. Thành phố Hồ Chí Minh.

5					vụ mùa sắp tới”: không tính được
6	Ô. và bà An Sơn	10		20	
7	Bà Nghĩa Tường			100	
8	Ô. Quảng Thái	10			
9	Ô. Trương Công Quyền		10.000		
10	Ô. Tạ Văn Hoan		5.000		
11	Ô. Phạm Đỗ Bình		10.000	2.000	
12	Ô. Khôi Ký	12			
13	Ô. Ngô Thuận Quế	5	5.000		
14	Ô. Dương Lộc	10	1.950		Quy đổi từ 1 tấn gạo
15	Ô. Đỗ Lợi	11	10.000		
16	Ô. Lê Thuận Khoát	10	10.000		
17	Ô. Ngô Khắc Thiện		1.000		
18	Ô. Trần Khánh Lạc		500		
19	Ô. Đỗ Mạnh Ất		10.000		Vàng xin cúng sau
20	Ô. Nghĩa Lợi		1.000		

21	Ô. Quảng Tường		10.000		
22	Ô. Chí Khôi				“1 nén vàng”: không tính được
23	Ô. và bà Bùi Huy Đức	10	661.600		Thóc từ 600 mẫu ruộng quy đổi
24	Bà Đốc Chính	10			
25	Bà Vũ Huy Quang		1.000		
26	Ô. Nguyễn Hữu Như		5.000		
27	Ô. Cự Dzoanh		2.000		
28	Bà Phó Gia Tường				“1 đôi vòng, 1 đôi xuyên, 1 chuỗi hạt vàng”: không tính được
29	Ô. Đức Thuận		10.000		
30	Ô. Quảng Tường		5.000		
31	Ô. Chí Lợi				“1 kiềng vàng, 4 chiếc vòng vàng”: không tính được
32	Ô. Thiện Tường		2.000		
33	Ô. Nguyễn Hữu Hợp				“Ông nói sẽ để bà Hợp mang vàng đến cúng vào Tuần lễ Vàng”
	Tổng cộng (37 người trong danh sách)	88	3.220.250	2.720	Tổng giá trị quy tiền là 3.609.050 đồng (hay 339,3kg vàng)

Như vậy, dù không xác định được thời điểm ra đời chính thức của tổ chức Công Thương gia, sự kiện ngày 18.9.1945 này có thể xem là cột mốc khai sinh của Hội/Đoàn. Cùng đó, sự hiện diện trực tiếp của hai vị lãnh đạo đứng đầu Chính phủ đã tạo nên sức cảm hóa mãnh liệt đối với những đại diện giai tầng tư sản - điền chủ, đem lại kết quả cao nhất về thành tích đóng góp cho Tuần lễ Vàng, với trị giá quy tiền đạt khoảng 3.600.000 đồng Đông Dương (tương đương 340kg vàng) chỉ tại một điểm gom vàng phát sinh ở Bắc Bộ phủ, chiếm hơn phân nửa tổng trị giá 7 triệu đồng Đông Dương của toàn bộ sự kiện tại Hà Thành⁸; còn nếu so với con số 370kg vàng theo như công bố của Bộ Tài chính trước nay về toàn bộ kết quả của Tuần lễ Vàng trên cả nước thì chỉ mỗi ngày vàng này đã đạt số lượng gần đủ.

3. Kết luận

Sự kiện ngày vàng 18.9.1945 ở Bắc Bộ phủ trước nay không được thông tin rộng rãi do những hạn chế về mặt công bố tư liệu, cũng như đối tượng hướng đích là giai tầng giàu có trong Tuần lễ Vàng không được đánh giá và đề cao đúng mức. Chỉ đến khi Thư viện Quốc gia Việt Nam tiến hành số hóa và công bố một số tài liệu về thời kỳ lịch sử tương ứng, sự kiện mới được tác giả bài viết này phát hiện và đã cho đăng tải thông tin trên các tạp chí khoa học trong ba năm 2020 - 2022 vừa qua (Tạp chí *Phát triển Khoa học và Công nghệ - Khoa học Xã hội và Nhân văn*, Tạp chí *Nghiên cứu Lịch sử*, Tạp chí *Khoa học xã hội Việt Nam*, Tạp chí *Lịch sử Quân sự*, Tạp chí *Xưa và Nay*). Chính vậy, nhận thức về một ngày đích thực ý nghĩa để vinh danh những đóng góp to lớn của đội ngũ tư sản - điền chủ Việt Nam nói chung, giới Công Thương gia nói riêng, còn tồn tại một số bất cập là điều không tránh khỏi.

Nếu như Tuần lễ Vàng cùng Quỹ Độc lập trong lịch sử từng có những công hiến tài chính to lớn giúp Nhà nước Dân chủ Cộng hòa non trẻ vượt qua tình thế “ngàn cân treo sợi tóc”, ý nghĩa kép của sự kiện Bắc Bộ phủ càng cần được các thế hệ người Việt Nam hiện đại khắc nhớ. Trong khi nhận thức lịch sử quá khứ đã trở nên rõ ràng, ngày 18.9 hoàn toàn xứng đáng cả về diện mạo lẫn ý nghĩa để được các cơ quan hữu trách lựa chọn làm Ngày Doanh nhân Việt Nam⁹.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

⁸ Nguyễn Văn Giác (2020), “Tuần lễ Vàng năm 1945 - Từ tư liệu mới cập nhật”, Tạp chí *Xưa & Nay*, số 519, tr.41-47.

Những bất cập về thời gian, địa điểm, đối tượng của Tuần lễ Vàng, cùng các số liệu thu nhận và tổng kết vàng - tiền trong Tuần lễ Vàng đã được tác giả bài viết này trình bày cụ thể trên các tạp chí nêu trên.

⁹ Đề xuất về sự lựa chọn ngày 18.9 hàng năm làm Ngày Doanh nhân Việt Nam này cũng đã được tác giả nêu lên trong một bài viết đăng tải ở Tạp chí *Nghiên cứu Lịch sử*; xem: Nguyễn Văn Giác (2022), “Đối tượng hướng đích của Tuần lễ Vàng năm 1945”, Tạp chí *Nghiên cứu Lịch sử*, số 1(549), tr.45-56.

1. *Ai sẽ nhận chức Xung phong Tuần lễ Vàng?*, Báo *Cứu Quốc*, số 48, ngày 21.9.1945.
2. Hồ Chí Minh, *Hãy gia nhập Công Thương Cứu quốc đoàn!*, Báo *Cứu Quốc*, số 66, ngày 13.10.1945.
3. Hồ Chí Minh (2011), *Hồ Chí Minh toàn tập*, tập 4 (1945 - 1946), xuất bản lần thứ ba, Nxb. Chính trị Quốc gia - Sự Thật, Hà Nội.
4. Lê Văn Hoè, “Mấy đề nghị: Giúp cho việc thực hành chính sách mới về gạo”, Báo *Trung Bắc Tân Văn*, số 251, ngày 1.7.1945.
5. Nguyễn Văn Giác (2020), “Tuần lễ Vàng - Tư liệu và nhận thức”, Tạp chí *Phát triển Khoa học và Công nghệ - Khoa học Xã hội và Nhân văn*, số 4(3).
6. Nguyễn Văn Giác (2020), “Tuần lễ Vàng năm 1945 - Từ tư liệu mới cập nhật”, Tạp chí *Xưa & Nay*, số 519.
7. Nguyễn Văn Giác (2022), “Đối tượng hướng đích của Tuần lễ Vàng năm 1945”, Tạp chí *Nghiên cứu Lịch sử*, số 1(549).
8. Nguyễn Văn Khoan (chủ biên) (2001), *Việt Minh Hoàng Diệu*, Nxb. Thành phố Hồ Chí Minh.
9. *Ủng hộ Quỹ Độc lập*, Báo *Cứu Quốc*, số 58, ngày 4.10.1945.
10. VCCI - Văn phòng Công tác Hiệp hội Doanh nghiệp Việt Nam, *Cố Thủ tướng Phan Văn Khải: Người mở trang mới cho Doanh nhân Việt Nam*; nguồn: vietnamba.org.vn/tin-bai/su-kien-noi-bat/